

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Pirkkalainen, Päivi

Title: Kansalaisyhteiskunnan korvaamaton rooli pakolaisten vastaanottamisessa

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2022

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Pirkkalainen, P. (2022, 14.06.2022). Kansalaisyhteiskunnan korvaamaton rooli pakolaisten vastaanottamisessa. Liikkeessä yli rajojen. <https://liikkeessaylirajojen.fi/kansalaisyhteiskunnan-korvaamaton-rooli-pakolaisten-vastaanottamisessa/>

Kansalaisyhteiskunnan korvaamaton rooli pakolaisten vastaanottamisessa

Valtion vieraanvaraisuus, viranomaisten päävastuu pakolaisten asuttamisesta ja tuki kansalaisyhteiskunnan pakolaisten avustustoiminnalle on tärkeää, jotta vältetään vastakkainasettelulta, epäluottamukselta ja solidaarisuuden hiipumiselta.

2022-06-14

Kuva: UnSplash

Lukuaika: 3 min.

Kirjoittaja: [Päivi Pirkkalainen](#)

Ukrainalaisten pakolaisten Suomeen saapuminen on herättänyt laajalti solidaarisuutta ja vieraanvaraisuutta suomalaisten keskuudessa. Media on käsitellyt pakolaisuutta lähes yksinomaan solidaarisuuden ja vieraanvaraisuuden teemojen kautta sen sijaan, että pakolaisten saapuminen olisi esitetty kriisinä ja hätätilana. Poliittiset puolueet ovat olleet yksimielisiä pakolaisten avoimesta ja vieraanvaraisesta vastaanotosta, josta kertoo nopea päätös taata Ukrainasta saapuville pakolaisille tilapäisen suojelun status.

Ukrainalaisten pakolaisten suojelun tarvetta ei kyseenalaisteta ja heidän haavoittuvuutensa on itsestään selvää. Pakolaiset tulevat läheltä, pakenevat hyökkäyssotaa ja suurin osa pakolaisista on naisia ja lapsia. Nämä seikat vaikuttavat yleiseen mielipiteeseen pakolaisten suojelun tarpeesta.

Vuoden 2015 syksyllä, kun Suomeen alkoi saapumaan ensimmäisiä turvapaikanhakijoita Irakista, Afganistanista ja Syyriasta, poliittisen johdon ulostulot liittyivät vieraanvaraisuuden ja välittämisen korostamiseen. Silloinen pääministeri Juha Sipilä (kesk.) kertoi julkisesti antavansa oman kotinsa turvapaikanhakijoiden majoitukseen ja vetosi kansalaisiin: "nyt tarvitaan välittämistä".

Vieraanvaraisuuden korostaminen vaihtui kuitenkin pian pakolaisten saapumisen käsittelemiseen kriisin, hätätilan ja sisäisen turvallisuuden teemojen kautta. Vuonna 2015 Suomeen saapuneet yli 30 000 turvapaikanhakijaa venyttivät vastaanottotoiminnan ja turvapaikkajärjestelmän kantokykyä äärimmilleen. Pakolaiskriisin ja pakolaisaallon käsitteet mediassa loivat kuvaa uudesta hallitsemattomasta turvallisuushasta Euroopalle. Tilanteeseen reagoitiin poliittisen johdon taholta kiristämällä turvapaikkapolitiikkaa ja tekemällä useita peräkkäisiä muutoksia Ulkomaalaislakiin.

Kansalaisten vieraanvaraisuus

Merkittävä ero nyt käsillä olevan tilanteen ja vuoden 2015 niin kutsutun pakolaiskriisin välillä onkin se, miten pakolaisia vastaanottavat valtiot toimivat ja miten avoimesti ne tarjoavat suojaa sotaa pakeneville. Ukrainasta pakeneville tarjotaan automaattisesti tilapäisen suojelun status, kun taas vuoden 2015 Eurooppaan saapuneet pakolaiset hakivat turvapaikkaa, jossa jokainen hakemus käsiteltiin yksilöllisesti. Tämä ruuhkautti Maahanmuuttoviraston ja johti hakemusten käsittelyyn tasolla, jolla ei käytännössä voitu taata syvällistä suojelun tarpeen arviointia. Tiukentuneet turvapaikkakriteerit ja Ulkomaalaislain muutokset johtivat kielteisten turvapaikkapäätösten ja maastapoistamispäätösten määrän lisääntymiseen.

Vuonna 2015 kansalaisyhteiskunnan liikehdintä pakolaisasiassa suuntautui kahtaalle: kansalaisia organisoitui laajasti vieraanvaraiseen vastaanottoon, mutta myös turvapaikanhakijoita ja heitä avustaneita tahoja vastaan. Vuoden 2015 pakolaisten vastaanottokriisin jännitteisessä ilmapiirissä ja osin paineen alla kansalaisyhteiskunta kehitti uusia toimintatapoja ruohonjuuritaso pakolaisten vastaanottoon valtion resurssien ollessa riittämättömät.

Tuon ajan jäljiltä on olemassa pakolaisten vastaanoton rakenteita, joiden kautta ukrainalaisten pakolaisten avustaminen on voitu järjestää nopeasti ja tehokkaasti. Muun muassa Kotimajoitusverkosto syntyi vuonna 2015 ja on sittemmin vakiinnuttanut toimintansa. Ukrainan sodan alettua verkoston paikallistoimijat organisoituivat nopeasti uudessa tilanteessa ja ovat edistäneet kotimajoituksia ukrainalaisille pakolaisille.

Vuoden 2015 jäljiltä on uudelleen organisoitunut myös erilaisia epävirallisemmin toimivia pakolaisten avustamisen verkostoja, jotka pystyvät järjestämään avustustoimintaa erilaisten sosiaalisen median ryhmien ja viestimien kautta. Vapaaehtoisilla on myös monenlaista käytännön kokemusta ja tietotaitoa vastaanottamisen käytännön järjestelyistä. Heti ensimmäisten Ukrainan pakolaisten saavuttua maahan vaate- ja tavaralahjoituksia koordinoitiin sosiaalisen median kanavien kautta tarveperiaatteella. Sen sijaan, että ihmiset lahjoittaisivat mitä tahansa kaapeista löytyvää tavaraa paikkaan x, sosiaalisen median julkaisuissa ilmoitettiin tarpeista, joita maahansaapuvilla pakolaisilla on.

Vieraanvaraisuus törmää tiukentuneeseen turvapaikkapolitiikkaan

Vuoden 2015 jännitteinen ilmapiiri ja valtion turvapaikkakriteerien tiukennukset loivat vapaaehtoisille turvapaikanhakijoiden tukijoille haasteita. Olemme haastatelleet Karkotus mediavälitteisessä yhteiskunnassa – tutkimushankkeessa vuonna 2015 turvapaikanhakijoiden tueksi organisoituneita vapaaehtoisia, jotka kertoivat turhautuneisuuden, uupumuksen ja epäoikeudenmukaisuuden kokemuksistaan.

Moni ajatteli vapaaehtoiseksi värväytyessään, että valtion harjoittama turvapaikkapolitiikka toimisi oikeudenmukaisesti. Oletuksena oli, että vapaaehtoistyötä tarvittaisiin turvapaikanhakijoiden saapuessa maahan ja kotoutumisen tueksi. Vapaaehtoiset avustajat kohtasivat kuitenkin epäoikeudenmukaisia turvapaikkapäätöksiä ja suoranaisia virheitä prosesseissa, joissa ei tunnistettu turvapaikanhakijoiden suojelun tarvetta.

Moni vapaaehtoisista ajautui avustajiksi ja todistajiksi raskaisiin, vuosia kestäneisiin turvapaikkaprosesseihin. Yhteiskunnallisen ilmapiirin kiristyessä turvapaikanhakijoiden tueksi asettuneet ihmiset kohtasivat myös avointa häirintää äärioikeiston ryhmittymien taholta. Nämä kokemukset heikensivät monilla luottamusta erityisesti maahanmuuttoviranomaisia ja oikeuslaitosta kohtaan.

Valtion ja kansalaisyhteiskunnan vastavuoroinen suhde?

Vuoden 2015 pakolaisten vastaanottokriisissä valtion harjoittaman maahanmuuttopolitiikan ja kansalaisten vapaaehtoistoiminnan välille syntyi säröjä. Nyt käsillä oleva tilanne ukrainalaisten pakolaisten avustamisessa ei toivon mukaan päädy samankaltaisiin vapaaehtoisten kokemuksiin, sillä ukrainalaisille myönnetään automaattisesti tilapäisen suojelun status. Näin ollen kenenkään ei tarvitse käydä byrokraattista "taistelua" suojelun saamiseksi. Toivon mukaan suojelustatus taataan suojelua tarvitseville myös jatkossa, mikäli sota Ukrainassa pitkittyisi tai turvallinen paluu konfliktin päättymisen jälkeen ei olisi mahdollista.

Pakolaisten suuri määrä venyttää valtion vastaanotto toiminnan rajoja. Pakolaisten maahan saapuminen ja erityisesti sujuva asettuminen vaativat monenlaista kansalaisyhteiskunnan vapaaehtoistyötä – kolmannen sektorin organisoimista aloitteista ruohonjuuritason epäviralliseen toimintaan. On kuitenkin syytä muistaa, että päävastuu Suomeen saapuvien pakolaisten asuttamisesta ja oikeuksien toteutumisesta on viranomaisilla. Vapaaehtoiset ryhmittymät ja yksityishenkilöt voivat olla tärkeinä toimijoina tukemassa viranomaistoimintaa.

Resurssien riittävyys onkin huolena skenaarioissa, joissa Suomeen saapuisi yhtä aikaa suuria määriä pakolaisia. Toivon mukaan valtion ja kansalaisyhteiskunnan suhde toimisi pakon tai sanelun sijaan vastavuoroisesti niin, että viranomaiset hoitavat velvoitteensa ja kansalaisyhteiskunnan solidaarisuus organisoituu vapaaehtoisuuden perustuen.

Viranomaisten vastuu pakolaisten vastaanottamisessa ja valtion tuki kansalaisyhteiskunnalle on tärkeää, jotta vältetään vastakkainasetteluilta ja epäluottamuksen kokemuksilta. Kansalaisyhteiskunnan solidaarisuus on korvaamatonta, joka ei synny pakolla. Vastavuoroisuutta tarvitaan myös vieraanvaraisen pakolaisten vastaanoton jälkeen pitämään yllä pitkäkestoisesti solidaarisuutta haavoittuvassa asemassa olevia kohtaan.

**

[Päivi Pirkkalainen](#) (YTT) on yliopistotutkija Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksella. Tällä hetkellä hän tekee tutkimusta Suomen Akatemian rahoittamassa hankkeessa "Karkotukset mediavälitteisessä yhteiskunnassa" (DEMESO, 2019-2022). Aikaisemmin hän on tutkinut diasporayhteisöjä ja heidän osallistumista alkuperämaan kehitystyöhön, maahanmuuttajajärjestöjä ja maahanmuuttajataustaisten nuorten poliittista osallistumista.

Tämä sivusto käyttää evästeitä: [Lue lisää.](#)

Hyväksyn!